

KUZEY AFRIKA VE ASYA ÜLKELERİNİN GELECEKTE KARŞILAŞABİLECEĞİ SORUNLAR ÜZERİNE BİR DENEME

SARAÇOĞLU, Hüseyin
TÜRKİYE/ТУРЦИЯ

ÖZET

İnsanlık tarihi boyunca, teknoloji hep insanın daha rahat ve konforlu yaşaması üzerine kurulmuş, insan merkezli bir gelişim sergilenmiştir. Hiç düşünülmeden harcanan ve kullanılan doğal zenginlikler artık tükenme tehlikesi ile karşı karşıya kalmıştır. Maalesef elimizde başka dünya olmadığı için atalarımızdan aldığımız dünyayı yeni nesillere, aldığımız gibi teslim edemeyeceğiz. Atalarımızın korkusu köle olmaktı, torunlarımızın korkusu ise robotlaşmak. Afrika köleliğin merkezi, Doğu Asya ise robotların merkezidir. İkisi arasındaki coğrafyalar ise her geçen gün robotlaşmaya doğru ilerlemektedir.

Bu bildiriye Kuzey Afrika ve Asya'da yer alan 56 ülkenin potansiyel kaynakları (nüfus, doğal zenginlikler ve ekonomik faaliyetler) değerlendirilerek ileride karşılaşılabileceği sorunlar üzerinde durulacak, bu sorunlar:

A. Doğal Sorunlar,

B. Beşerî Sorunlar,

C. Ekonomik Sorunlar

olmak üzere üç ana başlık altında toplanacak ve her ülke, bu üç kategoriye göre gruplandırılacaktır. Bildiri sonunda bu ülkelerin risk haritaları çıkarılarak, genel değerlendirmeler yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Doğal sorunlar, beşeri sorunlar, ekonomik sorunlar, Kuzey Afrika, Asya.

ABSTRACT

A Trial About The Problems that Northern African and Asian Countries Can Encounter in The Future

Throughout human history, technology has been built on human comfort and developed centered around humans. Natural resources spent and used without caring too much are nearly scarce now. Unfortunately we don't have another world in our hands, so we won't be able to give the same world which we have borrowed from our ancestors to the next generations. The fear of our ancestors was being a slave, the fear of our grandsons is being a robot. Africa is the center

of slavery, and East Asia is the center of robots. The regions between these two go ahead to being a robot.

In this paper, the potential resources (population, natural resources and economic activities) of the 56 countries in North Africa and Asia will be evaluated and the problems which they might encounter in the future. These problems will be categorized under three main categories:

A. Natural Problems,

B. Humanity Problems,

C. Economic Problems.

Every country will be group according to these three categories. In the conclusion part, risk maps of these countries will be prepared and general evaluations will be made.

Key Words: Natural problems, humanity problems, economic problems, North Africa, Asia.

GİRİŞ

Asya ve Kuzey Afrika, gerek fiziki coğrafya, gerekse beşeri coğrafya açısından önemli bir konuma sahiptir. Bu alan yaklaşık olarak 50 milyon km², nüfusu da 4.2 milyar kişi civarındadır. Jeolojik anlamda, deprensellik yönünden hâlâ aktif bir bölgedir. İklim yönünden ise Muson iklimi ve çöl iklimi en yaygın iklim tipidir. Akarsular yüzyıllardır geçtiği yerlere verimli alüvyonlarını bırakmaktadır. İnsanlar da bu verimli ovalarda tarihin ilk devirlerinden beri tarımla uğraşmışlar ve günümüzde de uğraşmaya devam etmektedirler. Bu nedenle ilk yerleşilen yerlerin başında bu coğrafyalar gelir. Nüfus artıkça su kaynaklarının ve verimli ovaların bulunduğu yerler, ülkeler arasında paylaşılammış, bu da savaflara neden olmuştur. Sonraki dönemlerde de savaflar devam etmiş, ama sadece verimli topraklar için değil, petrol gibi önemli yeraltı kaynakları da savaflara sebebiyet vermiştir. Ülkeler kendi hayatlarını devam ettirmek için başka ülkeleri kullanmışlar, sömürmüşler ve sonra da o ülkeleri kendi kaderlerine terk etmişlerdir. İşte böylece bu coğrafyada sorunlar da başlamıştır.doğal sorunlar hariç, gerek beşeri, gerekse ekonomik sorunların nedeni insandır. İnsanoğlu var oldukça bu sorunlar da az veya çok devam edecektir. Günümüz teknolojisi, insan merkezli olduğu için, başta global ısınma olmak üzere, doğal sorunların birçoğu da –depremler hariç– insan kaynaklıdır. Bütün bu olumsuzluklara bir dur, diyebilmek için şimdiden önlemlerin alınması gerekmektedir.o nedenle biz sorunları üç ana başlıkta toplamayı uygun gördük.

A. Doğal Sorunlar

Bunlar genelde insan kaynaklı olmayan, fiziki coğrafya şartlarından kaynaklanan sorunlardır. Seller ve heyelanlar gibi bazı doğal sorunlarda da dolaylı yoldan insanoğlunun parmağı vardır. Buradaki doğal sorunları

depremler, volkanlar, kasırgalar, seller, heyelanlar, kuraklık vb. kategorilere ayırabiliriz.

1. Depremler

Depremleri açıklayabilmek için Kuzey Afrika ve Asya kıtasının jeolojik geçmişini bilmek gerekir. Levha tektoniği teorisine göre dünya, kırık tabak parçaları gibi birbirinden ayrılmış levhâlerden oluşmaktadır. Bu levhâler 5-6 tane büyük ve çok sayıda küçük parçalardan meydana gelmiştir. Bu parçalar denizde yüzen gemiler gibi kabuğun altındaki mağma ile birlikte hareket ederler. Dünya kabuğu Sial (Silisyum Alüminyum) ve Sima'dan (Silisyum Magnezyum) meydana gelmiştir. Hafif olan Sial yukarıda ağır olan Sima ise aşağıdadır. Sial, Simanın içinde yüzer. Kıta ve okyanusları oluşturan levhâlerin üç tür hareketi vardır. Ya iki levha çarpışır veya birbirinden uzaklaşır yahut da sürtünerek teğet geçerler. Bu hareketler yıllık 3-7 cm arasında değişir. Her üç durumda da depremler meydana gelmektedir.

Asya'nın doğusunda kıtasal kabukla denizel kabuk karşılaşmaktadır, yani iki levhanın çarpışması gerçekleşmektedir. okyanusal kabuk tekrar derinlere batarken kıtasal kabuk da yükselmektedir. Bu hareketler yıllık 4-5 cm kadar olduğu için zamanla çarpışmanın gerçekleştiği yeraltında bir enerji birikimi olur ve bu enerji deşarj olduğunda depremler meydana gelir.

Aynı durum Asya'nın batısı ve Kuzey Afrika için de geçerlidir. Şimdiki Akdeniz'in bulunduğu yerde, jeolojik geçmişte "Tetis" denizi denen bir deniz mevcuttu. Arabistan platformunun kuzeye, Sibirya platformunun da güneye doğru sıkıştırılmasıyla bu deniz daralmış, yan basınçların etkisiyle Anadolu yarımadası yükselmiş ve kırılmıştır. Böylece Türkiye'deki Kuzey Anadolu Fayı ve Doğu Anadolu Fayı oluşmuştur. Kuzey Afrika'nın batısında da (Atlas dağları) kırılmalar görülmektedir. Ayrıca Doğu Afrika'da Mozambik'in Beire limanından başlayıp, göller bölgesi, Kızıldeniz, Gor çukurluğu ve Hatay-Maraş oluşuyla Türkiye'ye giren ve Bingöl-Karlıova'ya kadar uzanan ve "Riff Graben Sistemi" denen uzun bir fay hattı vardır. Bu hat üzerinde de zaman zaman depremler yaşanmaktadır.

Depremlerin doğal afet olması için birçok insanın bu bölgelerde yaşaması gerekir. Sibirya ve Alaska gibi yerlerde yaşayan insan sayısı çok az olduğu için şiddetli depremler de bile can kaybı az olmaktadır. Ama Kuzey Afrika ve Asya ülkelerinin hemen hemen tamamı deprem riski altındadır. Bu bölgedeki depremler çok sayıda insanın hayatını kaybetmesine neden olacaktır.

Tablo 1'de verilen ülkeler depreme en fazla maruz kalan ülkelerdir. Nedeni fay hattı veya dalma-batma zonu üzerinde yer almalarıdır. Bu depremler arasında Japonya'daki Kobe depremini, Endonezya depremini (yaklaşık 300 bin kişi hayatını kaybetmiştir), Cezayir depremini ve Türkiye'deki Marmara depremini sayabiliriz. 17 Ağustos 1999'da meydana gelen ülkemizdeki depremde yaklaşık 20 bin kişi hayatını kaybetmiştir.

Tablo 1: Deprem Riski Fazla Olan Ülkeler

Güney ve Doğu Asya	Ortadoğu	Kuzey Afrika
Rusya (Sahalin, Kamçatka), Japonya, Çin, Tayvan, Filipinler, Endonezya, Malezya, Tayland, Hindistan, Pakistan	Türkiye, İran, Afganistan	Cezayir, Fas

Gelişmiş ülkelerde can kaybı az olurken, gelişmekte olan ülkelerde çok sayıda insan ölmektedir. Ölümün büyük kısmı da binaların çökmesi sonucu meydana gelmektedir. Aslında dolaylı olarak yine insan faktörünün etkisi vardır.

Depremın olması engellenemez çünkü, bu bir süreçtir ve bir sebep sonuç ilişkisidir. Levhâlâr yer değiştirdikçe yukarıda bahsettiğimiz üç hareket (çarpışma, ayrılma, teğet geçme) olacak ve bu, deprem şeklinde bize yansiyacaktır. Günümüzde teknoloji ne kadar ileri olursa olsun, depremin tam olarak ne zaman olacağı hâlâ muammadır. Bu nedenle sadece zararları en aza indirilebilir. Depremın merkez üssünün yeryüzüne yakın olması, şiddeti ve süresi, can ve mal kaybını etkileyen faktörlerdir.

Ayrıca deniz dibinde meydana gelen depremler zaman zaman tsunamiye neden olmaktadır. Bu durum Güneydoğu Asya'da son yıllarda çok sık tekrarlanmaktadır.

Alınabilecek Tedbirler: Binaların çok sağlam yapılması gerekmektedir. En fazla can kaybına neden olan faktörler yıkılan binalardır. Japonya gibi ülkeler bu konuda en iyi olan ülkelerdir. Oysa bizim ülkemizde aynı hassasiyet ve titizlik henüz tam olarak uygulama aşamasına geçirilememiştir. Marmara depreminden sonra inşaat yapımında, depreme dayanıklı olması için bazı kriterler getirilmiş, kontroller sıklaştırılmıştır.

Yer altına yerleştirilen ve bu amaç için yapılmış sensörlerin verileri sürekli incelenmeli ve o bölgedeki sismik aktiviteler anında değerlendirilmelidir. Böylece erken uyarı sistemleri devreye sokulabilir.

2. Yanardağlar

Asya'nın doğusu, özellikle Pasifik okyanusunun Asya tarafı, volkanik faaliyetler açısından oldukça faaldir. Bu bölgeye "Ateş Çemberi" denilmektedir. Burası aynı zamanda kıtasal kabukla denizel kabuğun çarpıştığı dalma-batma zonuna denk gelmektedir. Depremlerle birlikte volkanik faaliyetler de sık sık gerçekleşir. Buradaki adaların büyük bir kısmı volkaniktir. Yani yer altındaki mağmanın bir kırıldan veya çatlaktan yüzeye çıkması ve zamanla okyanus üzerinde bir ada meydana getirmesiyle oluşmuşlardır. Bunun en güzel örnekleri Hawaii adalarıdır. Doğu ve Güneydoğu Asya'da çok sayıda yanardağ bulunmaktadır. Bu volkanların bazıları hâlâ aktif olup, zaman zaman lav çıkarmaya devam etmektedirler. Bu da yanardağın bulunduğu çevrede yerel

depremlere neden olmakta, çıkan duman lav ve küller orada yaşayan insanları öldürebilmektedir.

Yanardağlardan en fazla etkilenen (aktif volkanların bulunduğu) ülkeler; Endonezya, Filipinler, Tayvan ve Japonya'dır. Görülüyor ki volkanik faaliyete sahne olan ülkeler, aynı zamanda bir deprem ülkesidir.

Alınabilecek Tedbirler: Tıpkı depremlerdeki gibi yanardağların patlamasını da engelleyemeyiz. Bu nedenle zararlarını azaltmaya yönelik tedbirler alınabilir. Volkanlarla ilgili sismik ölçümlerin yapılması, volkanlar çevresinde yaşayan insanların daha çabuk tahliye edilmesi gibi tedbirler alınabilir.

3. Kasırgalar ve Fırtınalar

Kasırga ve fırtınalar deprem ve volkanlardan farklı olarak iklim faktörüne bağlı olarak meydana gelen doğal afetlerdendir. Son yıllarda El Nino, La Nino gibi okyanuslarda meydana gelen sıcaklık değişimleriyle ortaya çıkan farklı iklimsel durumlar, meydana gelen kasırga (tayfun) veya fırtınaların daha fazla görülmesine neden olmuştur. İklimdeki bu değişimler kasırgaların hem daha geniş bir sahayı etkilemesine hem de görülme sıklığının kısılmasına neden olmuştur. Bu afetler özellikle okyanus kenarındaki ülkeleri etkilemektedir.

Risk altındaki başlıca ülkeler: Endonezya, Filipinler, Tayvan, Çin ve Japonya'dır.

Alınabilecek Tedbirler: Uydular vasıtasıyla hava kütlelerinin ve kasırganın takip edilmesi ve erken uyarı sistemlerinin geliştirilmesidir. Ayrıca bir felaket anında insanların o bölgeden en kısa sürede tahliye edilmesi için gerek resmî gerekse sivil yardım kuruluşlarının daha önceden iyi bir organizasyon ve iş bölümü planlaması yapmaları lazımdır.

4. Seller ve Heyelanlar

Asya'nın güney ve doğusunda Muson iklimi görülmektedir. Aslında bu iklim Afrika'nın doğusundan başlayıp, neredeyse Japonya'ya kadar çok geniş olanlı bir yayılım gösterir. Ama tipik olarak görüldüğü yer Güneydoğu Asya'dır. Bu iklimin en önemli özelliği yağışların fazla olmasıdır. Bu bölgede devirli rüzgarlar görülmekte, 6 ay denizden karaya, 6 ay da karadan denize esen bu rüzgarlar bol miktarda yağış getirirler. Denizden gelen hava kütleleri Doğu veya Batı Gatlar'a veya Himalayalar'a çarparak orografik yağışlara neden olmaktadır. Burası aynı zamanda dünyanın en fazla yağış alan yerlerinden birisidir. Hindistan'daki Çerepunçi istasyonunda yıllık 11 metre yağış kaydedilmiştir.

Yağışların bol olması, bu bölgedeki akarsuları da olumlu yönde etkilemekte ve su seviyesini yükseltmektedir. Bu da zaman zaman sel baskınlarına ve heyelanlara neden olmaktadır. Son yıllarda meydana gelen iklim değişiklikleri bu felaketin görülme sıklığını arttırmıştır.

Risk altındaki başlıca ülkeler; Bangladeş, Hindistan, Endonezya, Çin ve Filipinler. Özellikle Bangladeş, Brahmaputra ve Ganj ırmaklarının birleşip denize döküldüğü deltada yer aldığı için her yıl onlarca insan sellerden ve heyelanlardan dolayı hayatını kaybetmektedir.

Alınabilecek Tedbirler: Sürekli sellere ve su basmalarına maruz kalan delta ve ovalardaki insanların başka yerlere taşınması sağlanmalıdır. Heyelan bölgelerindeki insanlar da daha güvenli bölgelere yerleştirilmelidir.

5. Kuraklık

Yağışın çok az veya hiç düşmemesi ile oluşan kuraklık çok daha fazla sayıda insanı etkilemektedir. Burada suyun azlığı söz konusudur. Su bütün canlıların ihtiyaç duyduğu en önemli maddedir. Suyun yokluğu hayatı da yok ettiği için, bütün insanlar, tarihin ilk dönemlerinden beri yerleşmeleri hep su kenarlarına kurmuşlardır. Suyun azlığı insanların başka yerlere göç etmelerine, savaşımlara hatta ölümlere neden olmaktadır. Son yıllardaki global ısınmayla beraber kuraklığın şiddeti ve süresi daha da artmaya başlamıştır. Örneğin bu yaz Türkiye’de birçok baraj ve göl seviyesi hiç olmadığı kadar düşmüş, bazıları tamamen kurumuştur. Bu başlangıç bile Ankara ve İstanbul gibi büyük şehirlerde su kesintilerine neden olmuştur. Ülkemiz su kaynakları bakımından zengin olduğu için kısa vadede çok fazla bir sorun görülmemektedir. Ama özellikle Kuzey Afrika, Ortadoğu, Orta Asya gibi su kaynaklarının az olduğu, çöllerin geniş alanlar kapladığı bölgelerde kuraklık en önemli problemdir.

Risk altındaki başlıca ülkeler: Fas, Cezayir, Libya, Tunus, Suudi Arabistan, Yemen, Umman, B.A.E., Katar, Bahreyn, Kuveyt, Filistin, İsrail, Ürdün, Suriye, Türkmenistan, Özbekistan ve Moğolistan. Eğer global ısınma devam ederse, başta Mısır, Irak, İran olmak üzere, daha birçok ülke bu listeye eklenecektir.

Kuraklığın etkilediği ülke sayısı diğer doğal sorunların etkilediği ülkelerden daha fazladır. Arap ülkeleri bu sorunu deniz suyunu damıtarak tatlı su elde ederek veya petrol geliri olduğu için parayla su alarak aşmaya çalışmaktadır.

Alınabilecek Tedbirler: Özellikle tarım alanlarında salma sulama değil damlama sulama yapılmalıdır. Akarsular boru hatlarıyla barajlara veya göllere aktarılmalı, büyük şehirlerin su ihtiyaçları böylece karşılanmalıdır. Şehirlere atık su arıtma tesisleri kurulmalı ve sular tekrar geri kazanılmalıdır. Belki Arap ülkelerinde yer altına büyük depolar inşa edilebilir ve Osmanlılar’daki sarnıç sistemi modernize edilerek kullanılabilir.

B. Beşerî Sorunlar

Bu sorunlar insan kaynaklı sorunlar olup, kontrolü sağlanırsa sorun olmaktan çıkabilecek problemlerdir. Kuzey Afrika ve Asya ülkelerinde (Rusya hariç) 2004 yılı nüfus verilerine göre 3. 98 milyar kişi yaşamaktadır. Bu da dünyada yaşayan her üç kişiden ikisinin bu coğrafyada yaşadığını göstermektedir. Bu kadar kalabalık bir bölgedeki nüfusta meydana gelen azalış veya artışlar da

lkeler bazında önemli sorunlara neden olabilmektedir. Bu sorunların başlıcaları; nüfus fazlalığı, nüfus azlığı, savaşlar ve iç savaşlar, salgın hastalıklar olarak verilebilir.

1. Nüfus Fazlalığı

Nüfusu fazla olan ülkelerin tamamı güney, güneydoğu ve doğu Asya'da toplanmıştır. Burası aynı zamanda dünyanın en kalabalık yeridir.o nedenle nüfusun artması çok büyük problemleri doğurmaktadır. Örneğin Çin'i ele aldığımızda 2004 yılı nüfusu 1 milyar 296 milyon 200 bindir. Yetişkin nüfus (15-65 yaş arası) oranı yaklaşık % 70.5'i bulmaktadır. (www.worldbank.org). Her ailenin iki veya üç çocuk sahibi olduğunu düşünürsek Çin nüfusunun yıllık artışı her yıl katlanarak devam edecektir. Çin yıllardır ailelerin tek çocuk sahibi olmasını zorunlu kıldığı için nüfus artışı diğer ülkelerdeki gibi oransal olarak yüksek olmamaktadır. Aynı şekilde Hindistan, Endonezya, Pakistan ve Bangladeş gibi ülkeler de nüfusun çok fazla olduğu ülkelerdir. Bu lkelerde Çin'deki gibi nüfusu kısıtlayıcı kesin kurallar yoktur. Ayrıca dinî nedenlerden dolayı da nüfus artışı fazladır.

Tablo 2: Nüfusu 2020 Yılında 100 Milyonu Geçecek lkeler

lke Adı	Nüfusu (Milyon)
Çin	1423.9
Hindistan	1332.0
Endonezya	255.9
Pakistan	211.7
Bangladeş	181.2
Japonya	126.7
Filipinler	103.3

Kaynak: Worldbank verilerinden derlenmiştir. (www.worldbank.org)

Genelde ekonomisi iyi olmayan ülkelerde nüfus artışı fazla olurken, gelişmiş ülkelerde artış hızı düşmektedir. Artışın en yüksek olduğu lkeler Arap lkeleridir (Yemen % 3.0, Filistin % 3.0, Kuveyt % 2.5). (www.worldbank.org)

Risk Altındaki Başlıca lkeler: Çin, Hindistan, Endonezya, Pakistan, Bangladeş ve Filipinler.

Alınabilecek Tedbirler: Öncelikle halk nüfus artışı ve sonuçları konusunda eğitilmeli ve bilinçlendirilmelidir. Birden bire değil de 50-100 yıllık periyotlara yayarak nüfus artışı frenlenmelidir. Farklı ülkelerde çalışmak isteyenlere izin verilmeli, yeni iş sahaları sağlanmalıdır. Bunlar devletler bazında alınabilecek tedbirlerdir. Bireysel olarak alınabilecek tedbirler ise yapabilecek kadar değil bakabilecek kadar çocuk sahibi olmaktır.

2. Nüfus Azlığı

Nüfusun az olması da bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Sadece nüfus azlığı değil nüfus artış oranlarındaki gerilemeler de uzun vadede sorun teşkil etmektedir. Özellikle Avrupa ülkelerinde yıllardır uygulanan aile planlamaları nedeniyle genç nüfus tamamen azalmıştır. Sağlık hizmetlerindeki gelişmeler ortalama ömrü uzattığı için yaşlı nüfus sayısı artmıştır. Biz aynı durumu Asya ülkelerinin bazılarında da görmekteyiz. Nüfus azalmasının en büyük sonuçlarından birisi de o ülkenin dışarıdan göç almaya başlamasıdır.

Tablo 3: Nüfus Azlığının Problem Olabileceği Ülkeler

Ülke Adı	1990-2004 Yılları Arası Azalış Oranları (%)	Yaşlı Nüfus Oranı (%)
Gürcistan	-1.4	14.1
Ermenistan	-1.1	11.9
Japonya	0.2	19.2
İsrail	2.7	10.1

Kaynak: Worldbank verilerinden derlenmiştir. (www.worldbank.org)

Risk Altındaki Ülkeler: Gürcistan, Ermenistan ve Japonya'dır.

Yaşlı Nüfus Oranının En Yüksek Olduğu Ülkeler: Japonya (% 19.2), Gürcistan (% 14.1), Ermenistan (% 11.9) ve İsrail'dir (% 10.1). (www.worldbank.org)

Alınabilecek Tedbirler: Tıpkı nüfus fazlalığı gibi nüfus azlığı da birden bire arttırılmamalıdır. Yine en az 40-50 yıllık periyotlara yayılarak arttırılmalıdır. Böylece ekonomik anlamda bir çöküntü engellenmiş olacaktır. Belki devletin çok çocuklu ailelere maddi anlamda katkı yapması da etkili olabilir.

3. Savaşlar ve İç Savaşlar

Bu bölgeler zaman zaman Batılı devletlerin arenası durumuna getirilmiştir.ortadoğu tarihin hiçbir döneminde suskunluk yaşamamış, sürekli savaşlara sahne olmuştur. Sadece savaşların sebepleri değişmiştir. Eskiden verimli tarım alanları veya su kaynakları için savaşılırken, günümüzde petrol için savaşılmaktadır. Son elli yıllık dönemdeki savaşlardan en önemlileri; Kore Savaşları, Vietnam Savaşı, Afganistan Savaşı, Kıbrıs Savaşı, Irak-İran Savaşı, I. ve II. Körfez Savaşları, Hindistan-Pakistan Savaşları, Filistin-İsrail Savaşları'dır. Afganistan ve Güneydoğu Asya ülkelerinde (Kamboçya, Vietnam) hâlâ kara mayınlarının öldürdüğü veya sakat bıraktığı binlerce kişi vardır.

Bu savaşlarda çok sayıda insan hayatını kaybetmiş, yüzlercesi sakatlanmış veya yaşadıkları ülkeleri terk etmek zorunda kalmışlardır. Binlercesi de mülteci durumuna düşmüş, başka ülkelerdeki kamplarda yaşamaya mecbur olmuşlardır.

Savaş Riski Altındaki Ülkeler: Filistin, İsrail, Irak ve Afganistan'dır.

Alınabilecek Tedbirler: Ülkeler arasındaki savaşları bitirmek kolay değildir. En etkili yöntem ülkelerin kendilerinin anlaşarak savaşı bitirmeleridir. Bu da çoğu zaman mümkün gözükmemektedir. O zaman devreye Birleşmiş Milletler gibi uluslararası kuruluşlar girebilir. Fakat bu da pek mümkün değildir. Bu tür kuruluşların yaptırım gücü olmadığı için kararlar tavsiyeden öte geçememektedir. Bizce bu sorunları çözenin en iyi yolu her iki ülkenin de kabul ettiği üçüncü bir ülkenin arabuluculuğudur.

4. Salgın Hastalıklar

Günümüzde eski dönemlerdeki gibi binlerce insanın ölümüne neden olan veba, sıtma, humma vb. hastalıklar pek kalmamıştır ama bunların yerini yeni nesil hastalıklar almıştır. Eskiden hastalıklar görüldüğü yeri etkiliyordu ama günümüzde, ulaşımın gelişmiş olmasından dolayı özellikle uçaklar vasıtasıyla dünyanın her yerine aynı gün içinde yayılabilmektedir. Bu hastalıklar arasında AIDS, SARS ve Kuş Gribi sayılabilir. Tedavide uygulanan antibiyotikler güçlendikçe, hastalık mikropları da güçlenmektedir.

Risk altındaki ülkeler: Tayland, Çin ve Tayvan'dır.

Alınabilecek Tedbirler: Bu ülkelerdeki sağlık kuruluşları bu hastalıklara karşı alarında olmalı ve anında tedbirler alınmalıdır. Özellikle havaalanlarındaki kontroller daha da sıklaştırılmalıdır. Belki deneme aşamasındaki ilaçlar da gönüllü denekler üzerinde kullanılabilir.

Bu sorunların dışında eğitim, sağlık, uyuşturucu ile mücadele, kentleşme, altyapı yetersizliği, çöp vb. onlarca sorun daha vardır. Ama saha çok geniş olduğu için biz sadece en önemlilerine değindik.

C. Ekonomik Sorunlar

Ülkeleri ayakta tutan ve onların güçlü kılan ekonomik durumlarıdır. Her ülkenin coğrafi konumu farklı olduğu için, ekonomik gelir kaynakları da değişiktir. Ekonomik durum ülkelerin uluslararası arenadaki statülerini de belirler. Bazı ülkeler nüfus veya alan olarak küçük olmalarına rağmen ekonomik anlamda çok gelişmiş olabilirler (örneğin Singapur). Doksanlı yıllardan itibaren Asya'daki bazı küçük ülkeler uluslararası kuruluşların ve bazı ülkelerin katkılarıyla hızla geliştiler ve cazibe merkezi durumuna geldiler. Bu ülkelere "Asya'nın Dört kaplı" adı verilmiştir. **Bunlar:** Güney Kore, Hongkong, Tayvan ve Singapur'dur.

1. Tarımsal Sorunlar

Kuzey Afrika ve Asya'nın en önemli tarım alanları ya deltalardır ya da verimli ovalardır. Bunların başlıcaları; Mısır'da Nil kıyıları ve deltası, Ortadoğu'da Dicle ve Fırat nehirlerinin kenarları (Mezopotamya), Pakistan'da İndus, Hindistan ve Bangladeş'te Ganj ve Brahmaputra, Hindini yarımadasında Menam ve Mekong, Çin'de Hoang-Ho, Yang-Çe ve Amur kıyıları, Orta Asya'da Amu Derya ve Sir Derya kıyıları en önemli tarımsal

alanları meydana getirmektedir. Bu bölgelerde her tür tarımsal üretim yapılır. Günümüzde tarım alanlarının en büyük sorunu sulamadır. Muson Asya'sında pek gerek duyulmayabilir ama özellikle Mezopotamya ve Orta Asya'da sulama yapılmadan tarım yapmak çok zordur. Her ülkede entansif tarım metotları uygulanmadığı için birim alandan elde edilen verim de düşüktür. Hayvancılık da tarımı destekleyen bir yan koldur.

Tarımın En Önemli Sorunları: Sulama, verimin az olması, tarım alanlarının az olması, her ülkede kaliteli tohum kullanımının olmaması, gübre tüketiminin ya çok fazla ya da hiç olmaması, pazarlama vb. dir.

Tarımsal Sorunların Görülebileceği Risk Altındaki Ülkeler: Mısır, Türkiye, Irak, İsrail, Türkmenistan, Çin, Hindistan, Pakistan ve Bangladeş'tir.

Alınabilecek Tedbirler: Özellikle suyun az olduğu Ortadoğu ülkelerinde damlama sulama sistemleri kullanılmalıdır (İsrail'de olduğu gibi). Tarımsal üretim devlet tarafından desteklenmeli gerektiğinde çiftçilere finansal kaynak aktarımına gidilmelidir. Kaliteli tohum kullanımında da o ülke ikliminde maksimum ürün veren türlerin yetiştirilmesine öncelik verilmelidir. Ayrıca gerek ülke içinde ve gerekse ülke dışında ürünlerin pazarlanmasına yönelik yatırımlar yapılmalıdır. Yeni tarımsal yöntemler kullanılarak birim alandan elde edilen verim arttırılmalıdır.

2. Yeraltı Kaynakları ile İlgili Sorunlar

Yeraltı kaynakları denince madenler akla gelmektedir. Başta kömür ve diğer madenler bol miktarda bulunmasına karşın Kuzey Afrika ve özellikle de Ortadoğu dünyanın en önemli petrol yataklarına sahiptir. Dünya petrolünün % 65'i Ortadoğu'dadır. Zaten son yıllarda buralarda çıkan savaşların nedeni petroldür (I. ve II. Körfez Savaşları, İran-Irak Savaşı).

Buradaki Önemli Petrol ve Doğalgaz Üreticisi Ülkeler: Irak, İran, Suudi Arabistan, Kuveyt, Bahreyn, Katar, B.A.E., Libya, Azerbaycan, Türkmenistan ve Kazakistan'dır.

Fakat günümüzde bu ülkelerdeki petrol yabancı şirketlerle ortaklık kurularak çıkarılmaktadır. Bu da ülkelerin kendi petrol veya doğalgaz kaynaklarını yeterince kullanamamasına neden olmaktadır. Petrole yaklaşık 100-150 yıl ömür biçilmektedir. Eğer bu öngörü doğru çıkarsa, bugünün petrol zengini ülkeleri gelecekte ekonomik problemler yaşayabilmektedir.

İleride Risk Altında Olabilecek Petrol Ülkeleri: Brunei Sultanlığı, Kuveyt, Suudi Arabistan, Bahreyn, Katar, Libya, Azerbaycan ve Kazakistan'dır. Irak, İran ve Türkmenistan'ı bu listeye dâhil etmememizin nedeni, verimli tarım alanlarının mevcudiyeti ve bunun petrol yokluğunu telafi etmesidir.

Alınabilecek Tedbirler: Ülkeler kendi ekonomik durumlarına göre petrol dışındaki sektörlere de yatırım yapmalı ve böylece petrol tükense bile onun yerini alacak yeni iş kolları ortaya çıkarmalıdır. Yine Arap yarımadasındaki

ülkeler güneş enerjisine yönelik çalışmalar yapmalı ve bunu petrolün kullanıldığı sektörler de adapte etmelidirler. Böylece daha temiz ve sürekli bir enerji elde edilmiş olacaktır.

3. Sanayi ile İlgili Sorunlar

Kuzey Afrika ve Asya ülkelerinde sanayinin en fazla geliştiği ülkeler Ortadoğu ve Uzakdoğu ülkeleridir. Bu gruba petrol ülkelerinin yanı sıra Çin, Japonya, Malezya gibi ülkeleri dâhil edebiliriz. Ayrıca konunun başında bahsettiğimiz Asya'nın dört kaplı da son yıllara kadar buna dâhildi. Fakat Hongkong 1997'de tekrar Çin'e devredildi. Güney Kore ve Tayvan ekonomisi eskisi kadar iyi değildir. Eski kaplanlardan sadece Singapur kalmıştır.

Çin'e baktığımızda ucuz iş gücü nedeniyle dünyanın en cazip üretim merkezlerinden birisi durumuna gelmiştir. Yeni kurulan yerleşim birimlerinde neredeyse her şehir ayrı bir ürün üretiminde uzmanlaşmıştır. Bu da seri ve ucuz üretim sağlamıştır. Fakat kalite konusunda aynı şeyleri söylemek pek mümkün değildir. Dünyanın her yerine ürün pazarlamaktadır. Son günlerde özellikle oyuncaklarda kullanılan boya maddelerinde kurşun oranının fazla çıkması ve oyuncak firmalarının bu oyuncakları toplatması Çin mallarının güvenirliliğinin sarsılmasına neden olmuştur.

Japonya, İkinci Dünya Savaşı'nda yenilmesine rağmen çok büyük atılımlar yapmış ve dünyanın gelişmiş ülkeleri arasına girmiştir. Özellikle otomotiv ve elektronik sanayi deyince akla gelen ülkeler Uzakdoğu ülkeleridir.

Sanayisi ileride sekteye uğrayabilecek ülkeler arasında; Çin, Ortadoğu'daki petrol ülkeleri sayılabilir.

Ahnabilecek Tedbirler: Ülkeler sanayi tesislerini tek bir ham maddeye bağlı olarak kurmamalıdır. Farklı ham madde kullanan tesisler de açılmalıdır. Böylece kaynak eksikliğinden ve ham madde yetersizliğinden doğabilecek krizler rahatlıkla aşılabılır. Ayrıca ürünlerin sadece ülke içinde değil, ülke dışında da pazarlanmasına yönelik çalışmalar ve uluslararası bağlantılar sağlanmalıdır. Uluslararası şirketler globalleştikçe ülkelerin yerel şirketleri rekabet edemez duruma gelmektedir. Bu da küçük şirketlerin ya satılmasına veya iflas etmesine neden olmaktadır.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Kuzey Afrika ve Asya ülkelerinde bu sorunların dışında bütün dünyada görülen su kirliliği, toprak kirliliği, hava kirliliği gibi ekolojik degradasyonlar da mevcuttur.

Sonuç olarak dünyanın diğer yerlerinde gördüğümüz sorunların birçoğu bu coğrafyada da görülmektedir. Fakat çözümler bireylerden çok ülke yöneticilerin alacakları kararlar doğrultusunda gerçekleşecektir. Bu kararlar her zaman doğayı koruma veya doğa ile uyum içinde olmayabilir. Çünkü ülkeler öncelikle

kendi ekonomik geleceklerini düşündükleri için bazen istenmeyen durumlar da ortaya çıkabilir.

Her ne olursa olsun bu topraklar, dünyanın en kalabalık yeri olma özelliğini uzun yıllar muhafaza edecektir ve de savaşlar bu coğrafyanın ayrılmaz bir parçası olarak zaman zaman insanları öldürmeye, sakat bırakmaya ve başka ülkelere göç ettirmeye zorlayacaktır.

KAYNAKÇA

Atlas Global, (2006), İstanbul: Boyut Yayın Grubu.

Büyük Coğrafya Atlası, (2003), **Milliyet-Arkın**, İstanbul: Arkın Kitapevi.

Dünya Atlası, (2004), **Encyclopedia Millenia** İstanbul: Boyut Yayın Grubu.

Hessler, P., (2007), “Anında Hazır Kentler”, **National Geographic Türkiye**, Haziran 2007, 150-179.

Özey, R., (2002), **Ortadoğu Coğrafyası, (Ülkeler, insanlar, Sorunlar)**, İstanbul: Aktif Yayınevi.

-----, (2004), **Günümüz Dünya Sorunları**, İstanbul: Aktif Yayınevi.

Population Reference Bureau, (2006), **2006 World Population Data Sheet** <http://www.prb.org>.

World Bank, (2006), **2006 World Development Indicators**, <http://www.worldbank.org>.